

היום נלמד בעזרת ה':

שבת דף פג

✍️ חכמים גזרו על הנכרים שמטמאים כזבים. זב ונדה מטמאים בהיסט (= שהזב מסיט את הטהור) ובמשא (= שהטהור נושא את הזב).

הגמרא מקשה: למדנו בברייתא - 'נכרי ונכרית, עבודה זרה ומשמשיה הן ולא היסטן'. הגמרא מבינה שהכוונה שהם לא מטמאים את הנושא אותם, וזה קשה לשיטת רבה לעיל שאמר שלדעת כולם ע"ז מטמאה במשא. רבה מתרץ שברייתא זו משובשת, שהרי חכמים גזרו על נכרים שיטמאו כזבים ובהכרח שהם מטמאים במשא, אלא כך צריך לגרוס - נכרי ונכרית הן טמאים, והיסטן ואבן מסמא שלהם מטמאים, ואילו ע"ז היא טמאה והיסטה מטמא אבל לא באבן מסמא, ורבי עקיבא סובר שמטמאת אף באבן מסמא. הגמרא תבאר את הברייתא אף לשיטתו של רבי אלעזר לעיל.

רב אשי מקשה על באור זה: מדוע נקטה הברייתא לשון 'הן' ללמדנו שנכרי ונכרית וע"ז טמאים? והרי זה דבר פשוט, שהרי שאם הם היו טהורים איך הם יטמאו בטומאת משא? אלא אמר רב אשי כך צריך לגרוס בדברי הברייתא - נכרי ונכרית בין הן שהסיטו אחרים (= היסט) ובין אם אחרים הסיטו אותם (= משא) נטמאים האחרים (משום שהנכרים כזבים ומטמאים בהיסט ובמשא), אבל ע"ז שהסיטה את האחרים אינה מטמאה אותם, לפי שהיא הוקשה לשרץ שאינו מטמא בהיסט, ואחרים שהסיטו (= נשאו) את הע"ז נטמאו, לפי שהיא הוקשה לנדה שמטמאה במשא. ומשמשי הע"ז לא מטמאים בהיסט או במשא. ורבי עקיבא סובר שאף ע"ז מטמאה בהיסט ובמשא משום שהיא הוקשה לנדה, אבל משמשיה לא מטמאים בהיסט ומשא כדין טומאת שרץ.

הגמרא מבארת איך יתכן שע"ז תסיט אחרים: כפי שלמדנו לעניין זב - שהזב נמצא בתוך כף מאזניים ואוכלים ומשקים בכף השניה, אם הזב הוריד את הכף בה הוא יושב - נטמאו האוכלים והמשקים שבכף השניה, משום שהוא הסיט אותם. ואם האוכלים

(↓ המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

המשקים הורידו את הכף בה הם מונחים, ונמצא שהם נשאו את הזב - האוכלים והמשקים טהורים, משום שאוכלים ומשקים לא נטמאים במשא הזב (לפי שרק דבר הראוי למשכב ומושב נטמא בטומאת משא הזב). וכמו כן אפשר לומר שהע"ז הסיטה את הטהור ע"י כף מאזניים.

ספקו של רב חמא בר גוריא: עבודה זרה העשויה מחוליות והתפרקה, האם כל חוליה בפני עצמה מטמאה כעבודה זרה שלימה, או לא? ספקו הוא כאשר אין ההדיוט (= אדם שאינו אומן) יכול להחזירה - האם היא נחשבת כשבורה, או שמא כיון שלא חסר שום חלק והאומן יכול להחזירה הרי היא מטמאת כע"ז שלימה. אפשרות נוספת לספקו: ספקו הוא כאשר ההדיוט יכול להחזירה - האם היא נחשבת כמחוברת ומטמאה, או שמא שכיון שבעת היא מפורקת אין היא מטמאה. הגמרא נשאתר בתיקו.

ספקו של רב אחדבוי בר אמי: עבודה זרה שלימה והיא פחותה מכזית, האם היא מטמאה? (לענין איסור הנאה פשוט שע"ז אסורה בהנאה אף כשהיא פחותה מכזית, שכן מצאנו שהיתה להם ע"ז שנקראת 'זבוב בעל עקרון' שהיתה קטנה ביותר). צדדי הספק - האם ע"ז מטמאת בפחות מכזית כיון שהיא הוקשה לשרץ (כפי שלמדנו לעיל) שמטמא בכעדשה (= פחות מכזית), או שע"ז לא מטמאה בפחות מכזית משום שהיא הוקשה למת (הגמרא תבאר לקמן), ומת לא מטמא בפחות מכזית. הגמרא פושטת - שע"ז לא מטמאת בפחות מכזית משום שהיא הוקשה למת.

הגמרא מקשה: מדוע לדעת רבנן אנו מקישים את ע"ז לשרץ לנדה ולמת והכל לקולא (= לשרץ - שלא מטמאת במשא, לנדה - שלא מטמאת אברים / חוליות, למת - שלא מטמאת בכעדשה), והרי אפשר להקישם לחומר (= לשרץ - שתטמא בכעדשה, לנדה - שתטמא באבן מסמא, למת - שתטמא באהל). הגמרא מתרצת שכיון שטומאת ע"ז היא מדרבנן אנו מקישים לקולא.

משנה וגמרא: ספינה אינה מקבלת טומאה משום שנאמר "דָּרַךְ אֲנִיָּה בְּלֵב יָם", והרי פשוט שדרכה של אניה להיות בלב ים, אלא שהפסוק בא ללמדנו שכמו שים טהור כך ספינה טהורה.

(המשך מדף קודם ↑)

לדעת חנניה דין זה נלמד משק, כשם ששק שמקבל טומאה אפשר לטלטלו בין שהוא מלא ובין כשהוא ריקן (= ריק), כך כל כלי עץ נטמא רק אם אפשר לטלטלו מלא וריקן, אבל ספינה שאי אפשר לטלטלה מלאה וריקנית מחמת גודלה הרי היא טהורה.

👉 **ביאור לדברים:** סתם ספינה היא מעץ, וכלי עץ הוקשו לשק לעניין טומאה שנאמר "מְכַל כְּלֵי יֵעָץ אִוּ בְּגָד אִוּ עוֹר אִוּ שֶׁק".

ההבדל בין תנא קמא לחנניה הוא בספינה של חרס - לדעת תנא קמא ספינה מחרס טהורה משום שהיא 'בלב ים', ולדעת חנניה היא טמאה משום שהיא לא הוקשה לשק, ולכן אף שהיא אינה מיטלטלת מלאה וריקנית היא טמאה.

הבדל נוסף הוא בספינת הירדן (= ספינה קטנה השטה בירדן ומיטלטלת מליאה וריקנית) - לדעת תנא קמא היא טהורה משום שהיא 'בלב ים' (= ים לאו דוקא שהרי גם הנהרות טהורים כמו ים), ולדעת חנניה היא טמאה משום שהיא מיטלטלת מלאה וריקנית.